

บทที่ 5

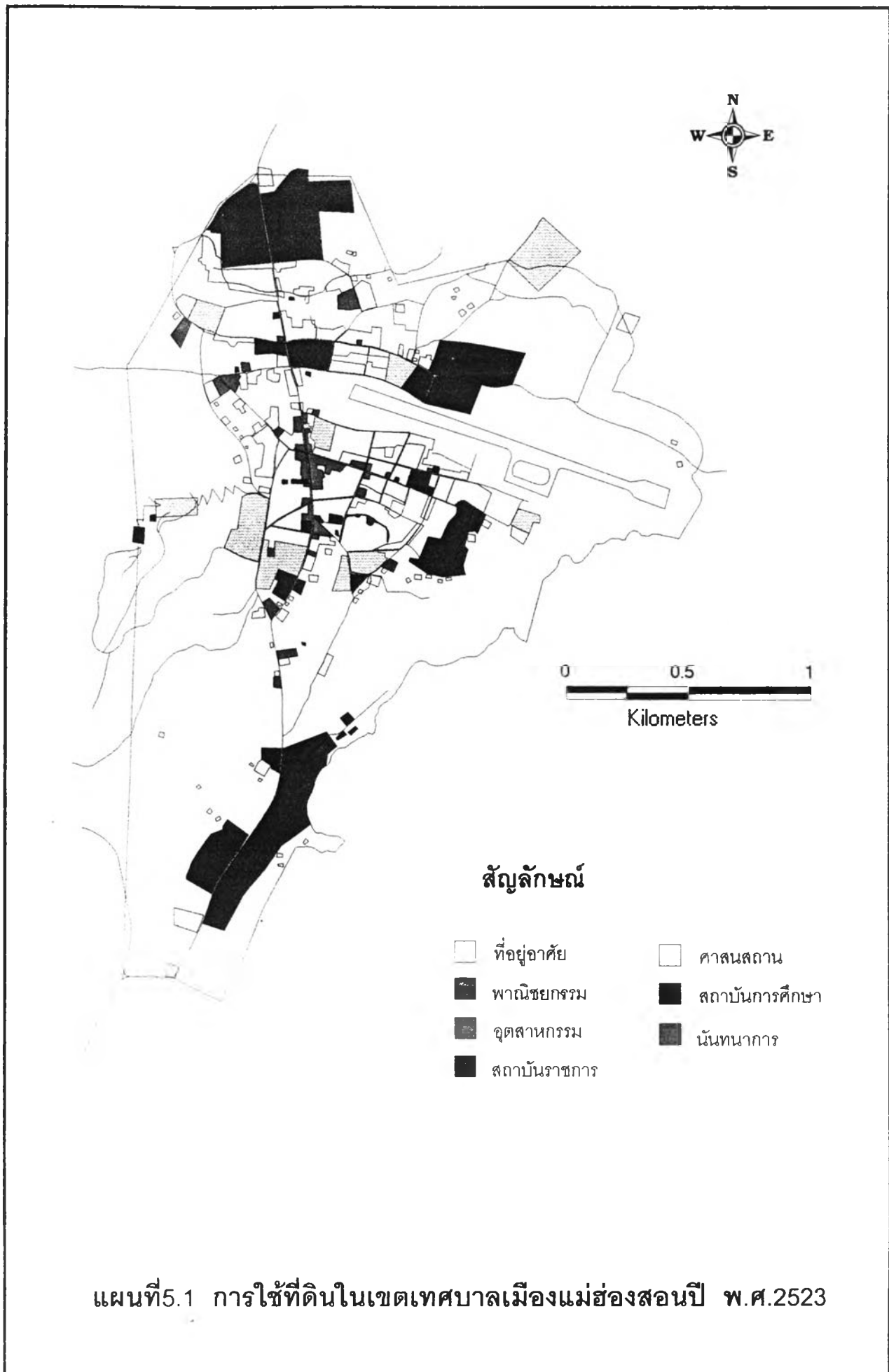
วิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

5.1.1 การใช้ที่ดินปี พ.ศ. 2523

พื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2479 โดยยกฐานะตำบลจองคำและตำบลม่วยต้อขึ้นเป็นเทศบาลชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนดั้งเดิมที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับเมืองแม่ฮ่องสอน มีเนื้อที่ 4.2 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,625 ไร่ เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการ การค้า การบริการทางสังคม ด้านต่าง ๆ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวอีกด้วย จากผลของการเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้พื้นที่นี้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพอย่างเห็นได้ชัดที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาทางด้านสิ่งก่อสร้างและการขยายตัวทางการใช้ที่ดิน ซึ่งผลจากการแปลสภาพถ่ายทางอากาศและข้อมูลการใช้ที่ดินของสำนักผังเมือง ได้จัดทำเป็นแผนที่การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งแบ่งการใช้ที่ดินออกเป็นประเภทต่าง ๆ ในช่วงปี พ.ศ.2523 ได้ดังนี้

การใช้ที่ดินของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีศูนย์กลางความหนาแน่นบริเวณใจกลางเมือง คือบริเวณถนนสิงหนาทบำรุง บริเวณตลาดสด และบริเวณสี่แยกไฟแดงช่วงถนนสิงหนาทบำรุงตัดกับถนนขุนลุมประพาส การใช้ที่ดินภายในเขตเทศบาลพบว่า มีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยคิดเป็นร้อยละ 10.45 ของพื้นที่ทั้งหมด ในเขตเทศบาล โดยพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใจกลางเมือง บริเวณถนนสิงหนาทบำรุงกับถนนขุนลุมประพาส พื้นที่พาณิชยกรรมร้อยละ 0.92 อยู่บริเวณบริเวณตลาดสด และบริเวณสี่แยกไฟแดง พื้นที่อุตสาหกรรมร้อยละ 0.4 9 กระจายอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่จะเป็นที่เก็บสินค้า และอุตสาหกรรมขนาดเล็กๆ ไม่สามารถขยายกิจการได้เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านสิ่งแวดล้อม สถานที่ราชการร้อยละ 8.51 สถานศึกษาร้อยละ 3.39 สถานศึกษาที่สำคัญจะอยู่ทางทิศเหนือของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งได้แก่ โรงเรียนห้องสอนศึกษา และโรงเรียนบ้านจองคำ ศาสนสถานร้อยละ 3.72 ส่วนใหญ่อยู่บริเวณเชิงดอยกองมู และหนองจองคำ เป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญทางศาสนาและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของ

เมืองแม่ฮ่องสอนอีกด้วย สถานที่พักผ่อนร้อยละ 0.14 บริเวณหนองจอกคำถือได้ว่าเป็นสถานที่พักผ่อนที่สำคัญของเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน

จะเห็นได้ว่า การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลในปี พ.ศ. 2523 มีการใช้ที่ดินทางด้านที่อยู่อาศัยมากที่สุด แต่เมื่อทำการเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ เช่น พื้นที่ที่เทศบาลเมืองหนองคาย ที่มีขนาดใกล้เคียงกัน จะเห็นได้ว่าพื้นที่ด้านที่อยู่อาศัยของเทศบาลเมืองหนองคายมีปริมาณร้อยละ 32.64 ซึ่งมากกว่าเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนที่มีการใช้ที่ดินด้านที่อยู่อาศัยเพียงร้อยละ 10.45 รองลงมาคือ สถานที่ราชการซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพื้นที่ในชุมชนอื่นๆ แล้ว เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่ด้านสถานที่ราชการอยู่มากเพียงพอต่อการที่จะขยายส่วนราชการออกไปอีกในอนาคต

ตารางที่ 5.1 การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พ.ศ.2523

ประเภทการใช้ที่ดิน	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	274.5	10.45
พาณิชยกรรม	24.1	0.92
อุตสาหกรรม	13.1	0.49
สถาบันราชการ	223.2	8.51
สถาบันการศึกษา	92.4	3.52
ศาสนสถาน	101.2	3.86
นันทนาการ	3.7	0.14
อื่น ๆ	1892.8	72.11
รวม	2,625.0	100.00

ที่มา : จากการคำนวณพื้นที่ด้วยคอมพิวเตอร์

5.1.2 การใช้ที่ดินในปี พ.ศ.2540

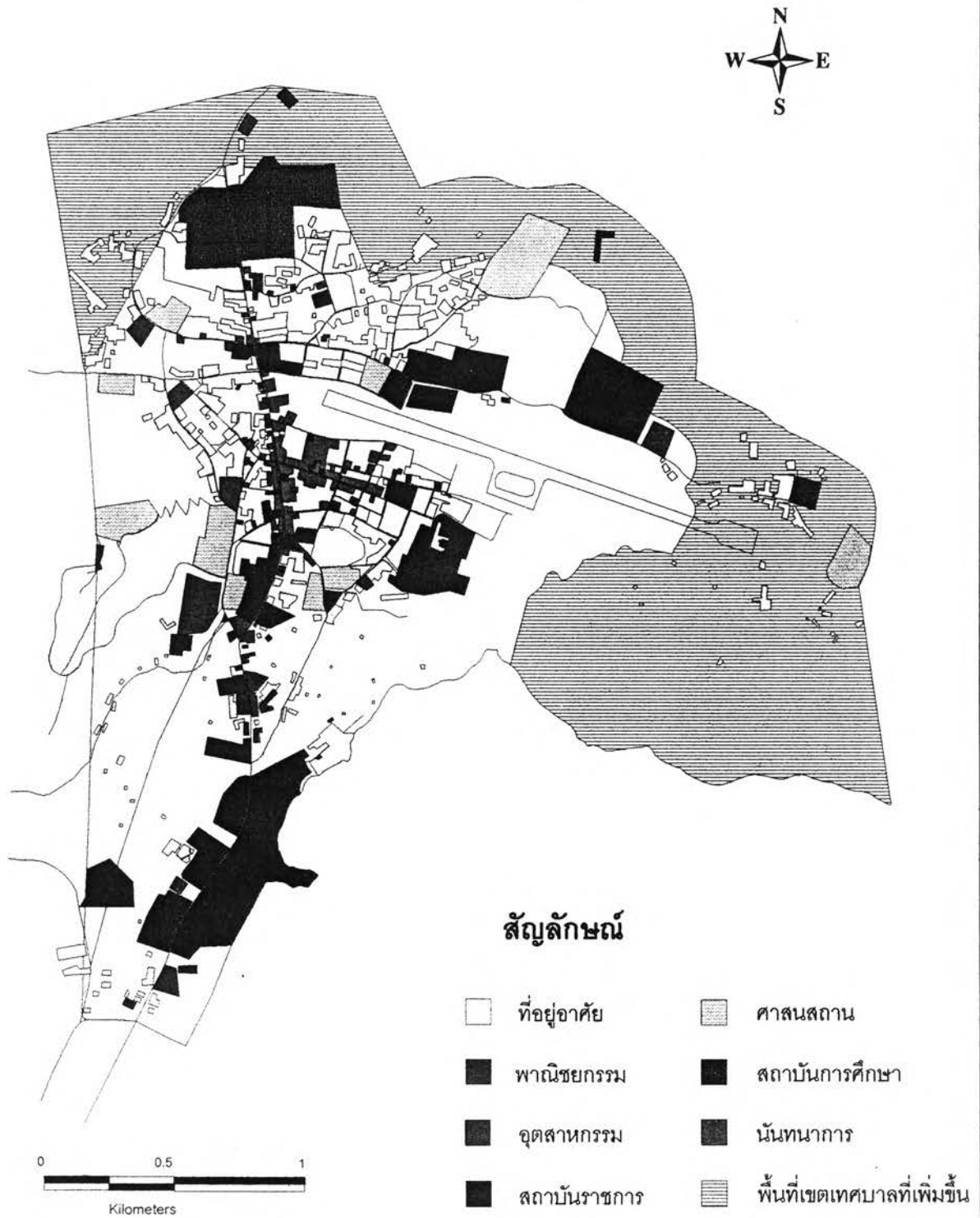
จากการเติบโตของชุมชนและการเพิ่มขึ้นของปริมาณการใช้ที่ดินทางด้านที่อยู่อาศัยรวมทั้งการขยายตัวของสนามบินเพื่อที่จะรองรับปริมาณเที่ยวบินที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ทำให้พื้นที่ของเขตเทศบาลได้ขยายตัวออกไปอีก ซึ่งทำให้มีพื้นที่รวมทั้งหมดประมาณ 6 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ตำบลจอกคำ และตำบลปางหมูบางส่วน ซึ่งมีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัยร้อยละ 11.28 นอกจากบางส่วนจะตั้งอยู่ระหว่างอาคารพาณิชย์แล้ว ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ด้านหลัง

ของการใช้ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมริมสองฟากถนน และริมถนนสายรองตามตรอกและซอยต่าง ๆ อาคารที่พักอาศัยส่วนใหญ่จะมีความสูงไม่เกิน 2 ชั้น ยกเว้นโรงแรม และมีอาคารที่พักอาศัยจำนวนมากสร้างด้วยไม้ การใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชยกรรม ร้อยละ 2.99 พบว่าตั้งรวมกันอยู่เป็นกลุ่มโดยรอบตลาดสด ริมสองฟากถนนสิงหนาทบำรุง และริมสองฟากถนนชุมชนบูรพา โดยมีส่วนแยกไฟแดงเป็นจุดศูนย์กลางของพื้นที่พาณิชยกรรม อาคารส่วนใหญ่ซึ่งใช้เป็นที่ตั้งของธุรกิจการค้าต่าง ๆ เป็นอาคารแถว ส่วนใหญ่เป็นตึก มีเพียงส่วนน้อยที่สร้างด้วยไม้ และมีแนวโน้มว่าจะลดลง ความสูงของอาคารในย่านธุรกิจการค้าส่วนใหญ่จะไม่เกิน 3 ชั้น นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วยังพบว่ามีการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของธุรกิจการค้ากระจายอยู่ริมสองฟากถนนทั่วไปในเขตชุมชน การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งสถานที่ราชการ ร้อยละ 9.12 พบว่าจะตั้งกระจายอยู่ในหลายๆ ส่วนของเมืองแม่ฮ่องสอน โดยมีพื้นที่กลุ่มใหญ่ตั้งอยู่ด้านใต้ของตัวเมืองบริเวณใกล้เคียงกับศาลากลางจังหวัด การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งของศาสนสถาน ร้อยละ 3.54 ในเมืองแม่ฮ่องสอน ตั้งกระจายอยู่ในหลายๆ ส่วนของตัวเมือง แต่มีวัดอยู่กลุ่มหนึ่งตั้งรวมกันอยู่บริเวณเชิงดอยกองมู การใช้ที่ดินเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ร้อยละ 0.61 ประกอบด้วยสวนนกกีฬา บริเวณเชิงดอยกองมู และศูนย์กีฬาบริเวณใกล้เคียงกับศาลากลางจังหวัด และพื้นที่ว่างโดยรอบหนองจอกคำ การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งสถานศึกษา ร้อยละ 3.49 พบว่าตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่มด้านเหนือของตัวเมือง และทางใต้ของตัวเมือง การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมและโกดังเก็บสินค้า ร้อยละ 0.43 พบว่ามีอยู่เพียงจำนวนน้อย และเป็นโรงงานขนาดเล็ก เช่น โรงซ่อมเครื่องยนต์ โรงผลิตน้ำแข็ง-น้ำดื่ม โรงงานทำเส้นก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น

ตารางที่ 5.2 การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พ.ศ.2540

ประเภทการใช้ที่ดิน	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	422.9	11.28
พาณิชยกรรม	112.0	2.99
อุตสาหกรรม	16.3	0.43
สถาบันราชการ	342.1	9.12
สถาบันการศึกษา	131.1	3.49
ศาสนสถาน	132.8	3.54
นันทนาการ	22.5	0.61
อื่น ๆ	2570.3	68.54
รวม	3750.0	100.00

ที่มา:จากการคำนวณด้วยคอมพิวเตอร์

แผนที่ 5.2 การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนปี พ.ศ. 2540

5.1.3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

จากตารางที่ 5.3 เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่เท่ากับ 4.2 ตารางกิโลเมตร หรือ 2625 ไร่ ต่อมาในปี 2528 ได้มีการขยายพื้นที่เขตเทศบาลออกเป็น 6 ตารางกิโลเมตร หรือ 3750 ไร่ ทำให้พื้นที่เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่เพิ่มขึ้นจำนวน 1.8 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,125 ไร่ หรือเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 42.86 ของปี พ.ศ.2523 เพื่อรองรับความเจริญ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กำลังจะขยายตัว รวมทั้งธุรกิจการท่องเที่ยวด้วย

สำหรับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินระหว่าง ปี พ.ศ.2523 - 2540 พบว่า การใช้ที่ดินทุกประเภทมีจำนวนพื้นที่เพิ่มขึ้นค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัย (เพิ่มขึ้น จำนวน 148.4 ไร่) สถาบันราชการ (เพิ่มขึ้น จำนวน 118.9 ไร่) พาณิชยกรรม (เพิ่มขึ้น จำนวน 87.9 ไร่) รองมาได้แก่การใช้ที่ดิน ที่เป็นสถาบันการศึกษา ศาสนสถาน นันทนาการ และอุตสาหกรรม ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การที่เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่ขยายออกไป ทำให้พื้นที่ว่าง หรือพื้นที่โล่งหรือที่ดินที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ ก็ได้เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน จาก 1,892.8 ไร่ ในปี พ.ศ. 2523 เป็น 2,570.3 ไร่ ในปี พ.ศ. 2540 หรือเพิ่มขึ้น เป็นจำนวน 677.5 ไร่ อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นของของพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนจำนวน 1,125 ไร่ นั้นจะกลายเป็นที่โล่งว่างที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ จำนวน 677.5 ไร่ ที่เหลืออีก 447.5 ไร่ นั้น ได้กลายเป็นพื้นที่เมือง และมีการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาถึงร้อยละของการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้น จาก ปี พ.ศ.2540 พบว่า ประเภทการใช้ที่ดินที่เพิ่มขึ้นอย่างมากเกินกว่าร้อยละ 100 มี 2 ประเภท ได้แก่ การใช้ที่ดินเพื่อนันทนาการ หรือเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ กับการใช้ที่ดินเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ กับการใช้ที่ดินเพื่อเป็นเขตพาณิชยกรรมกล่าวคือ การใช้ที่ดินเพื่อนันทนาการเพิ่มขึ้นสูงที่สุด ร้อยละ 508.11 จากปี พ.ศ.2523 รองลงมา ได้แก่ การใช้ที่ดินเพื่อเป็นพื้นที่เขตพาณิชยกรรม หรือการค้าและบริการ มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นสูงที่สุดเป็นลำดับที่ 2 ร้อยละ 364.73 หรือเพิ่มจาก 24.1 ไร่ ในปี พ.ศ.2523 เป็น 112.0 ไร่ ในปี พ.ศ.2540

สำหรับประเภทการใช้ที่ดินที่เพิ่มขึ้นรองลงมาได้แก่ การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 54.06) สถาบันราชการ (ร้อยละ 53.27) สถาบันการศึกษา (ร้อยละ 41.88) ศาสนสถาน (ร้อยละ 31.23) และการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรม (ร้อยละ 24.43) ตามลำดับ

สำหรับสาเหตุของการเพิ่มขึ้นของการใช้ที่ดินแต่ละประเภท และ การกระจายตัวของการของแต่ละประเภทการใช้ที่ดินภายในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน พบว่า

1) การใช้ที่ดิน ประเภทที่อยู่อาศัย การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยได้เพิ่มขึ้น ระหว่างปี พ.ศ. 2523 - พ.ศ.2540 ประมาณ 148.4 ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 54.06 ทั้งนี้มีสาเหตุมาจาก การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและการย้ายถิ่นเข้ามาของประชากรต่างถิ่นเพื่อที่จะเข้ามาประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ที่เข้ามาศึกษาและผู้เข้ามาประกอบอาชีพต่าง ๆ การใช้ที่ดินประเภทนี้ จะกระจายอยู่โดยทั่วไปภายในเขตเทศบาลแต่จะหนาแน่นบริเวณ ถนนศิริมงคล และถนนมรรคสันติ ที่เป็นชอยแยกออกไปจากถนนขุนลุมประพาสทางตอน และทางเหนือของเทศบาลโดยเฉพาะถนนปางล้านนิคม

2) การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมได้เพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดถึงร้อยละ 364.73 จากปี พ.ศ. 2523 ถึง ปีพ.ศ.2540 หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละสูงสุดเป็นอันดับที่ 2 รองลงมาจากการใช้ที่ดินประเภทนันทนาการทั้งนี้มีสาเหตุมาจากมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นของธุรกิจประเภทการค้าและบริการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ซึ่ง ก่อนปี พ.ศ.2523 ธุรกิจประเภทการค้า และการบริการ จะเป็นการค้าขนาดเล็กๆ เพื่อรองรับประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน การค้าและบริการส่วนใหญ่จะเป็นร้านขายอาหารขนาดเล็กและร้านขายของชำ ต่อมาเมื่อมีการส่งเสริมทางด้านการท่องเที่ยวทำให้ผู้คนจากต่างถิ่นและภายในเขตเทศบาลได้เข้ามาลงทุนประกอบกิจการด้านการค้าและบริการเพิ่มขึ้นเพื่อที่จะรองรับกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี การใช้ที่ดินประเภทนี้จะเกาะตัวบริเวณริม 2 ฝั่ง ถนนขุนลุมประพาส บริเวณแยกไฟแดง (บริเวณถนนขุนลุมประพาส ตัดกับถนนสิงหนาทบำรุง) และริม 2 ฝั่งถนนสิงหนาทบำรุงมาทางแนวตะวันออก ในปัจจุบันการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมมีแนวโน้มที่จะกระจายตัวลงมาทางตอนใต้ของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนตามถนนขุนลุมประพาส

3) การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมในช่วงระยะเวลา 18 ปี (พ.ศ.2523 - พ.ศ.2540) เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นพื้นที่เพียง 3.2 ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 24.43 เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจาก อุตสาหกรรม ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ปริมาณพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบกิจการด้านการผลิตจึงมีขนาดเล็ก โรงงานส่วนใหญ่จะเป็น ร้านซ่อมจักรยานยนต์ เป็นต้น

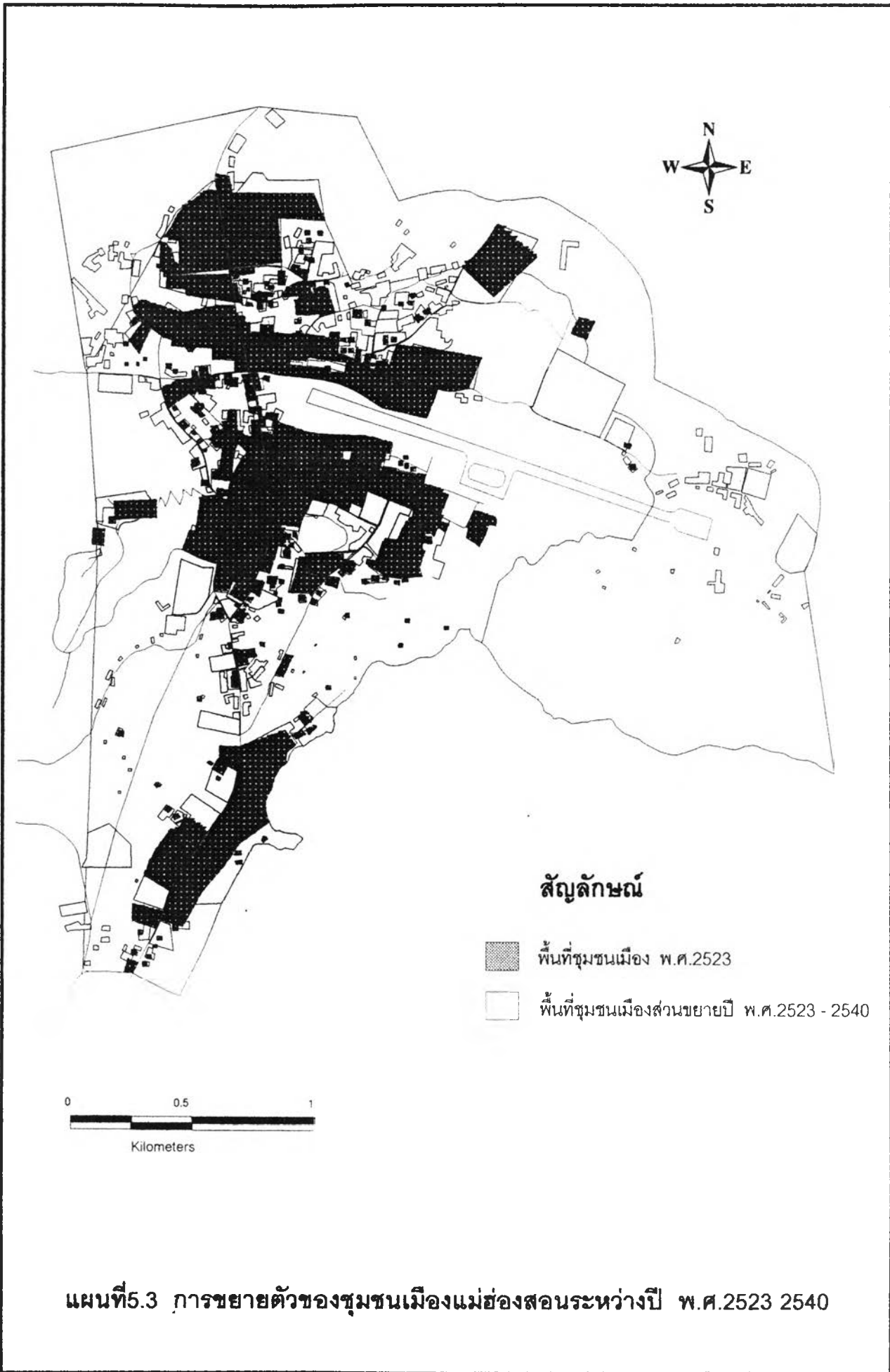
4) การใช้ที่ดินประเภทสถาบันราชการ เนื่องจากเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นศูนย์กลางทางด้านบริหารและการปกครองที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเป็นพื้นที่ที่มีศาลากลางจังหวัดและที่ว่าการอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน รวมทั้งสถานที่ราชการที่สำคัญได้ตั้งอยู่ เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียง ที่ทำการด้านศุลกากร สำนักงานที่ดิน สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานเกษตร สำนักงานทรัพยากรธรณี กองกำกับการตำรวจภูธร เป็นต้น ซึ่งสถานที่ราชการส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณทางตอนใต้ของตัวเมืองเทศบาลริมสองฝั่งถนนขุนลุมประพาส โดยมีสัดส่วนการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นจาก 223.2 ไร่ เป็น 342.1 ไร่ ระหว่างปี พ.ศ. 2523 - 2540 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.27

5) การใช้ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา จากการที่เป็นชุมชนเมืองที่สำคัญของจังหวัดแม่ฮ่องสอนทำให้เขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นที่ตั้งของสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ เช่น โรงเรียนห้องสอนศึกษา และโรงเรียนอาชีวะนวมิน ทำให้มีจำนวนนักเรียนที่เข้ามาศึกษาต่อในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีจำนวนที่มากขึ้นทุกปี รวมทั้งนักเรียนจากต่างอำเภอที่เดินทางเข้ามาศึกษาต่อด้วย

6) การใช้ที่ดินประเภทศาสนสถาน การใช้ที่ดินประเภทศาสนสถานเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.23 จากปี พ.ศ. 2523 ถึง ปี พ.ศ. 2540 ทั้งนี้เนื่องจาก พื้นที่ทางด้านศาสนสถานเป็นที่ตั้งของสถานที่ที่สำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน เช่น วัดดอยกองมู วัดจองคำ วัดจองกลาง วัดดอนเจดีย์ วัดกลางทุ่ง วัดปางล่อ วัดม่วยต่อ วัดไม้สูง วัดก้ำก่อ วัดหัวเวียงและวัดพระนอน ฯลฯ

7) การใช้ที่ดินประเภทนันทนาการ การใช้ที่ดินประเภทนันทนาการ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้นสูงมากที่สุด เมื่อคิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น จากปี พ.ศ. 2523 ถึง ปี พ.ศ. 2540 หรือ เพิ่มขึ้นคิดเป็น ร้อยละ 508.11 หรือเพิ่มขึ้นจาก 3.7 ไร่ ในปี พ.ศ. 2523 เป็น 22.5 ไร่ ในปี พ.ศ. 2540 การที่ พื้นที่ทางด้านนันทนาการหรือพื้นที่โล่งเพื่อการพักผ่อนมีจำนวนที่เพิ่มขึ้นมาจากเดิมพื้นที่เพื่อนันทนาการและการพักผ่อน ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณรอบหนองจองคำ แต่ในปัจจุบันสนามกีฬาที่อยู่บริเวณทางขึ้นพระธาตุดอยกองมูได้ถูกใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ด้านนันทนาการและการพักผ่อนที่สำคัญของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนด้วย

8) การใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ การใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ ในพื้นที่หมายถึงที่ดินที่ยังมิได้นำไปใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรในชุมชนนั้น ๆ ได้แก่

แผนที่ 5.3 การขยายตัวของชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอนระหว่างปี พ.ศ.2523 2540

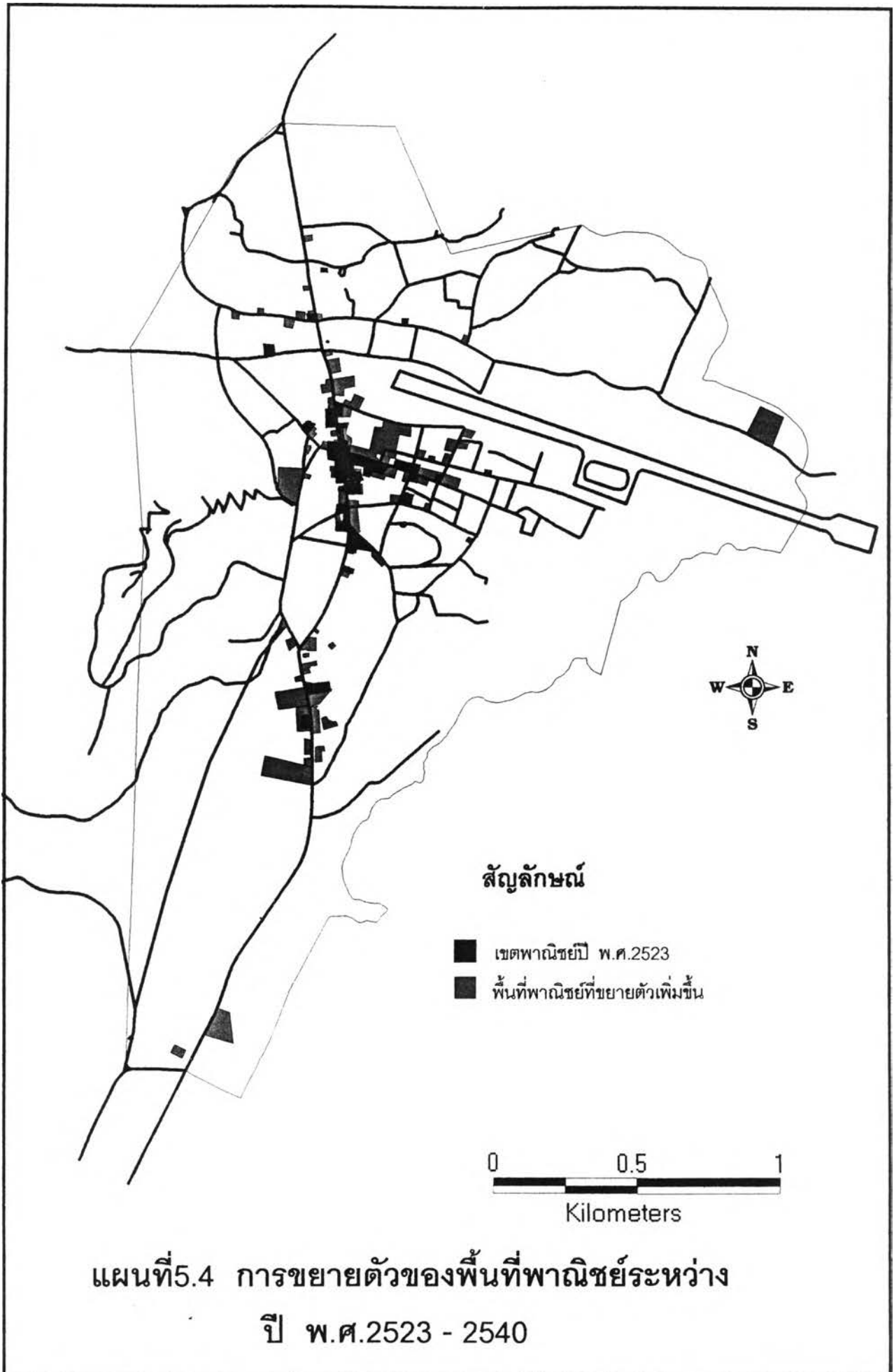
พื้นที่ที่เป็นที่โล่ง ที่ว่าง พื้นที่ที่เป็นเส้นทางคมนาคม ภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน หรือเป็นลำน้ำสายต่าง ๆ ที่ไหลผ่านตัวเมืองหรือเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน รวมทั้งพื้นที่ที่ยังมิได้ไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ

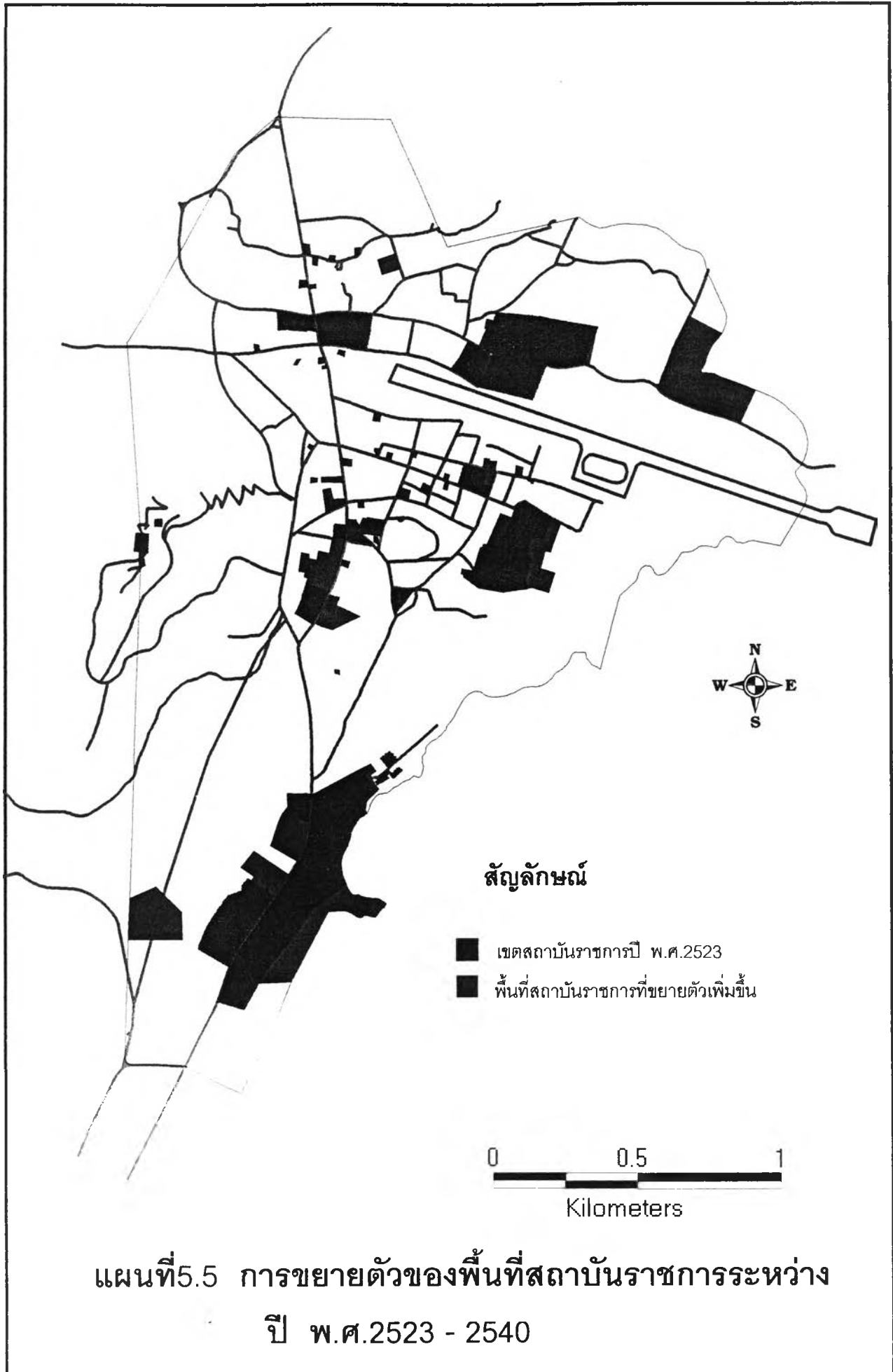
สำหรับการเพิ่มขึ้นของการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ จากปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2540 ได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้นพบว่า การเพิ่มขึ้นของเส้นทางคมนาคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนนเลี่ยงเมือง (By - Pass) หรือ ถนนฝัງเมือง สาย ค2 เพื่อที่ลดปริมาณปัญหาการจราจรบริเวณที่จะเข้ามาสู่ใจกลางเมืองแม่ฮ่องสอน (Internal conflict) โดยที่ถนน(By - Pass) ตัดแยกจากถนนสายหลักคือถนนขุนลุ่มประพาสบริเวณหลักเขตที่ 12 ออกจากแนวถนนสายหลักไปทางทิศตะวันตก และมาบรรจบกับถนนสายหลักบริเวณทางแยกที่จะขึ้นพระธาตุดอยกองมู ถ้าเนื่องจาก รถทุกคันที่จะเดินทางเข้ามายังบริเวณตัวเมืองเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จำเป็นต้องผ่านถนนสายหลักอันจะเป็นการทำให้เกิดความหนาแน่นของปริมาณการจราจร เนื่องจากต้องผ่านบริเวณที่เป็นที่ตั้งของสถาบันราชการต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณทางตอนใต้ของตัวเมือง เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาดังกล่าว จึงได้สร้าง (By - Pass) เพื่อรองรับปริมาณจราจรในเขตเทศบาลให้คล่องตัวขึ้น รวมทั้งถนนสายนี้ยังช่วยรองรับการใช้ที่ดินที่มีปริมาณหนาแน่นในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเพื่อที่จะให้ขยายตัวออกไปทางทิศตะวันตกของตัวเมือง ซึ่งปัจจุบันบริเวณริมสองฝั่งถนนสายนี้ได้เริ่มมีการสร้างที่อยู่อาศัยและร้านค้าขนาดเล็กขึ้น แต่การใช้ที่ดินยังมีปริมาณที่น้อยเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านสาธารณูปโภคด้านต่าง ๆ

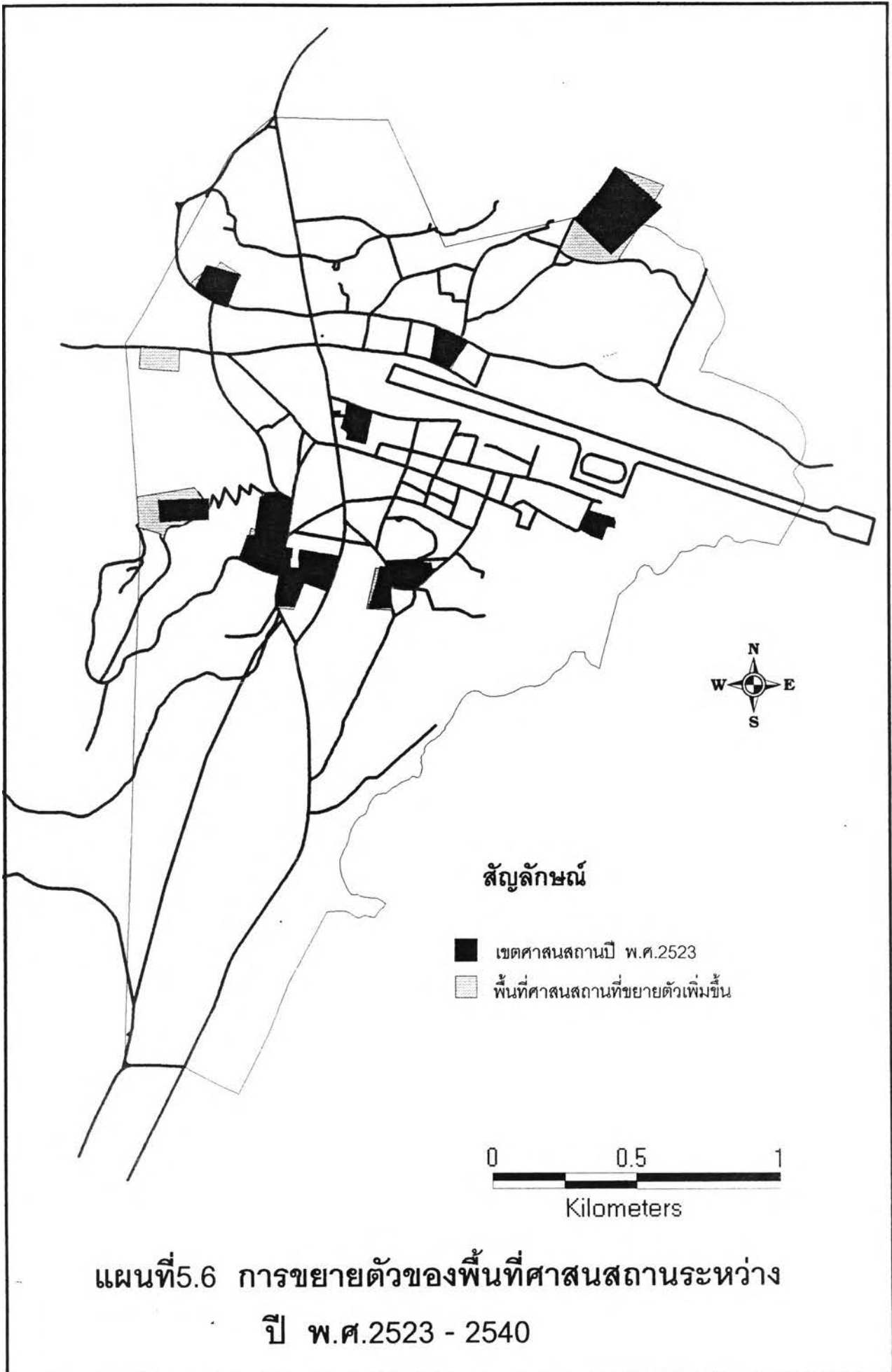
ตารางที่ 5. 3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินปี พ.ศ.2523 กับ พ.ศ.2540

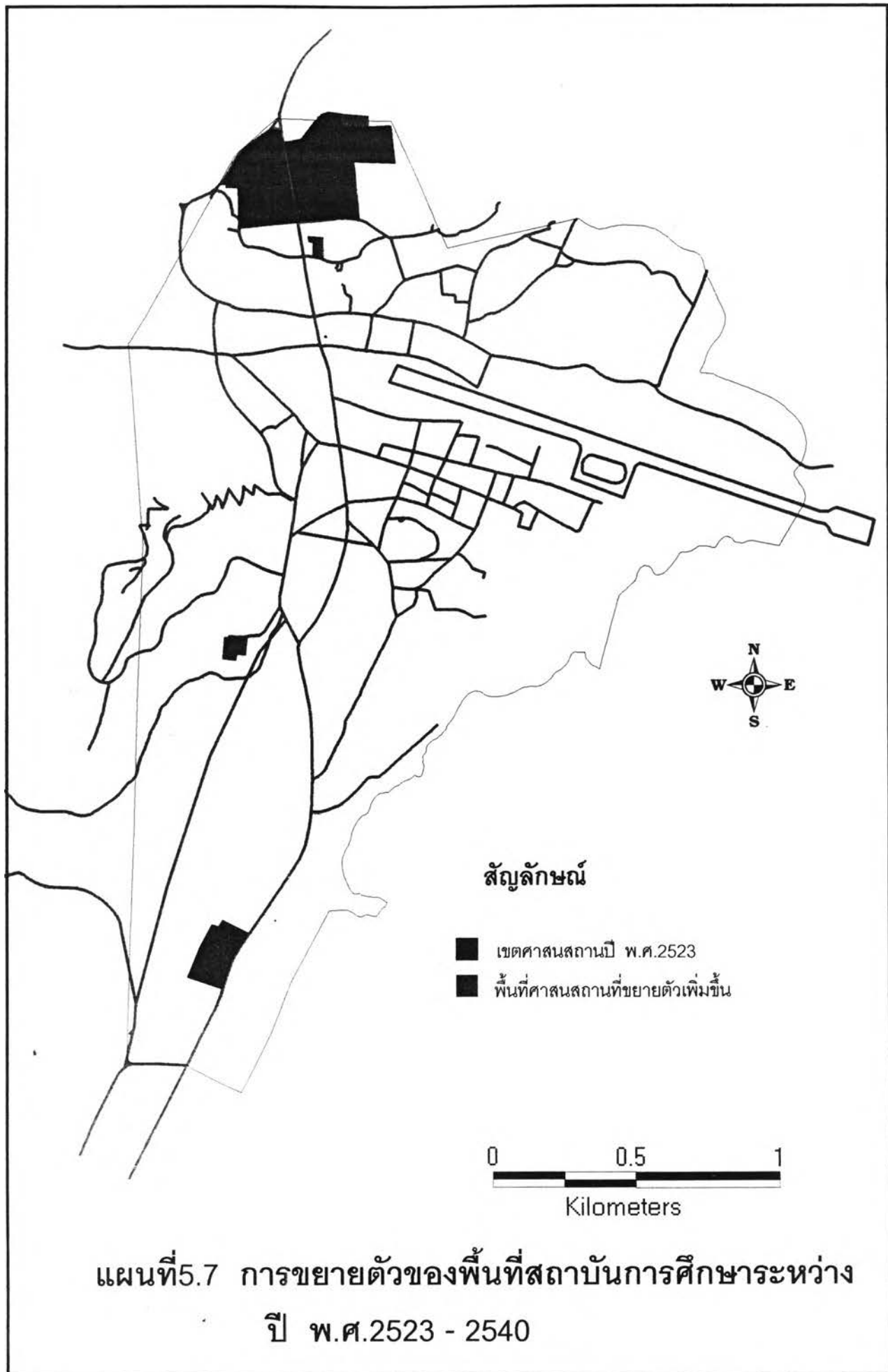
ประเภทการใช้ที่ดิน	พ.ศ.2523		พ.ศ.2540		ผลการเปลี่ยนแปลง ระหว่าง (2523 – 2540) (ไร่)	ร้อยละที่เพิ่มขึ้น (2523 – 2540)
	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ		
ที่อยู่อาศัย	274.5	10.45	422.9	11.28	+148.4	54.06
พาณิชยกรรม	24.1	0.92	112.0	2.99	+87.9	364.73
อุตสาหกรรม	13.1	0.49	16.3	0.43	+3.2	24.43
สถาบันราชการ	223.2	8.51	342.1	9.12	+118.9	53.27
สถาบันการศึกษา	92.4	3.52	131.1	3.49	+38.7	41.88
ศาสนสถาน	101.2	3.86	132.8	3.54	+31.6	31.23
นันทนาการ	3.7	0.14	22.5	0.61	+18.8	508.11
ที่โล่งว่าง และอื่นๆ	1892.8	72.11	2570.3	68.54	+677.5	35.79
รวม	2625.0	100.00	3750.0	100.00	+1,125.0	42.86

ที่มา : จากการคำนวณด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

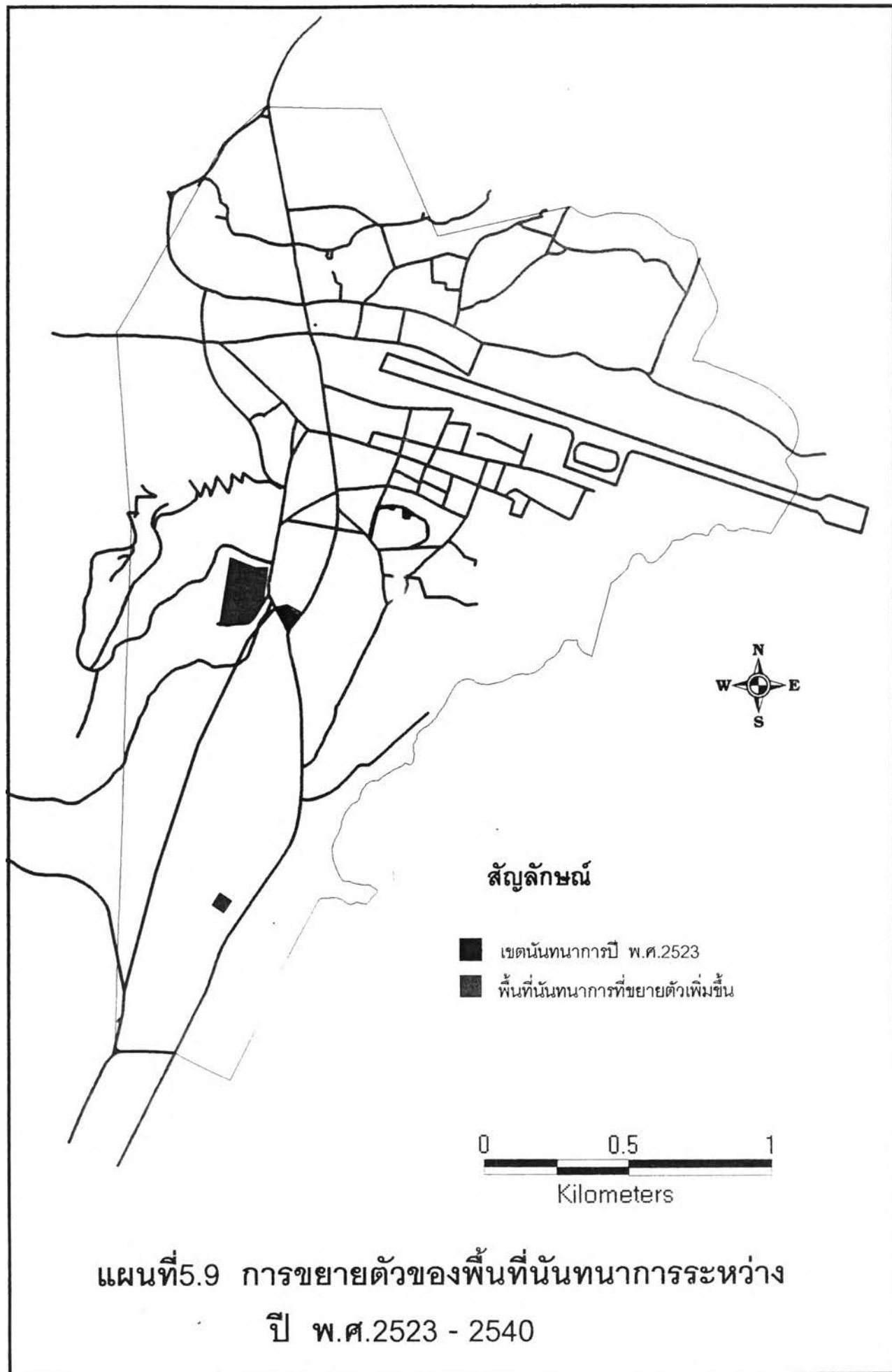

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

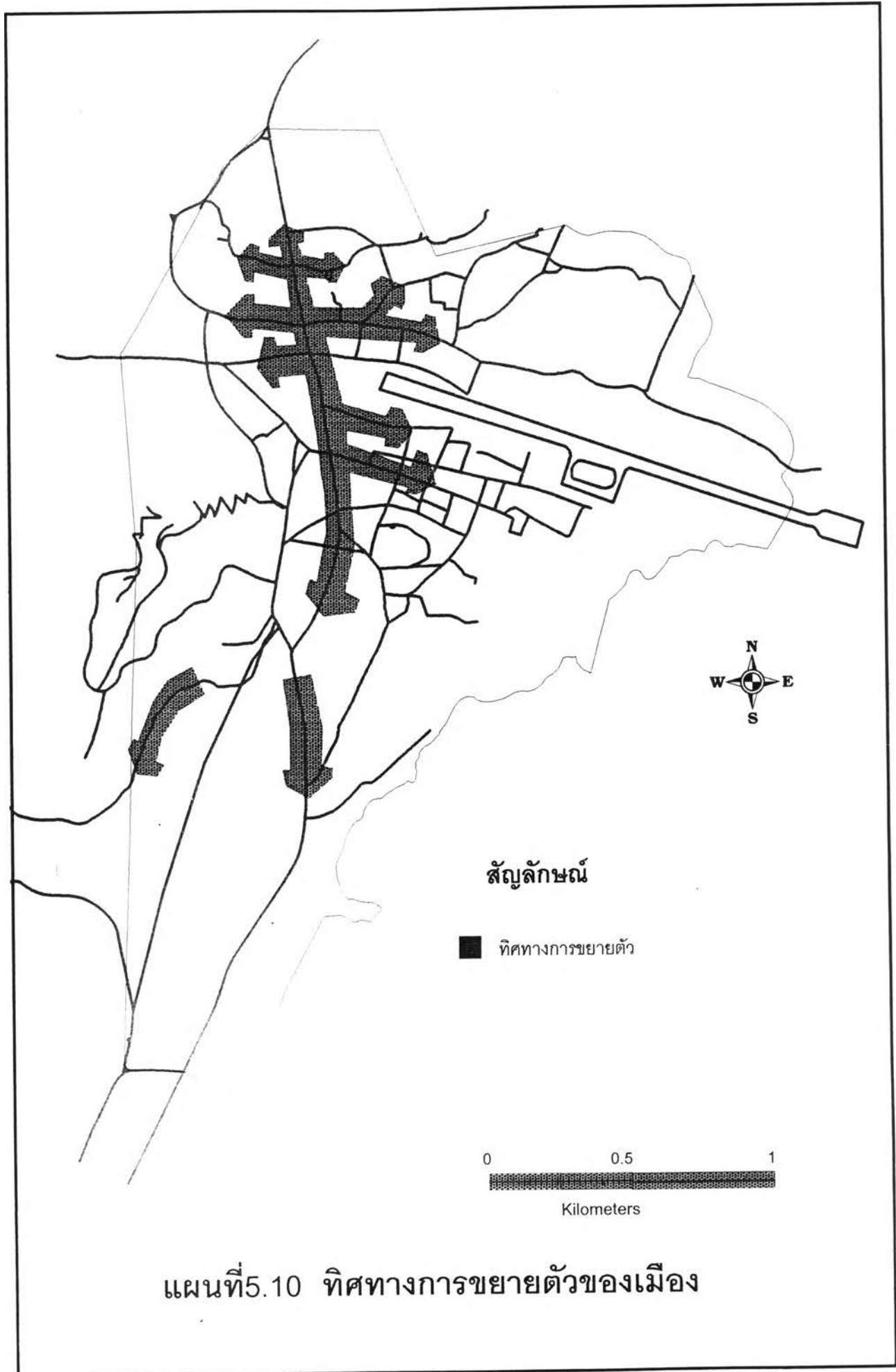
5.1.4 ทิศทางและการขยายตัวของเมืองแม่ฮ่องสอน

จากการเปรียบเทียบการใช้ที่ดินของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จากแผนที่ที่แสดงการใช้ที่ดิน ซึ่งมีผู้จัดทำไว้ในปี พ.ศ.2523 ปี พ.ศ.2540 จากการแปลภาพถ่ายประกอบกับแผนที่การใช้ที่ดินของกรมการผังเมือง โดยนำมาทำการ Overlay สามารถอธิบายทิศทางและการขยายตัวของเมืองแม่ฮ่องสอนตั้งแต่ ปี พ.ศ.2523 ถึง 2540 ได้ดังต่อไปนี้

เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีข้อจำกัดในการขยายตัวกล่าวคือ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบในหุบเขา มีถนนหลุมประพาสเป็นถนนสายหลัก การขยายตัวจะเกาะตามแนวถนนดังกล่าวและแยกไปตามถนนสิงหนาทบำรุง ถนนอุดมชาวนิเทศน์ ซึ่งเป็นถนนที่แยกออกมาจากถนนหลุมประพาส ในปัจจุบันศูนย์กลางของตัวเมืองแม่ฮ่องสอนพบว่าการใช้ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมซึ่งทำให้ลักษณะของอาคารสมัยเก่าที่สร้างขึ้นด้วยไม้ได้ถูกเปลี่ยนเป็นตึกแถว และอาคารพาณิชย์

ทิศทางการขยายตัวของเมืองแม่ฮ่องสอน มีทิศทางที่จะเริ่มขยายไปในแนวเหนือ - ใต้ของตัวเมืองเนื่องจาก ทางด้านภูมิประเทศ ทำให้การขยายตัวของเมืองแม่ฮ่องสอนจะขยายตัวของเมืองแม่ฮ่องสอนจะขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมในแนวเหนือใต้ ซึ่งเป็นการเกิดในลักษณะที่เป็นแนวเส้นตรง (Ribbon Development) การขยายตัวจะแผ่ออกไปเรื่อยๆ ครอบคลุมพื้นที่ที่ยังไม่มีแรงหรือปัจจัยใด ๆ มาต่อต้านการขยายตัวนั้น ๆ

สำหรับการขยายตัวของเมืองแม่ฮ่องสอนในอนาคต คาดว่าจะเกิดขึ้นในพื้นที่ด้านใต้ของตัวเมืองปัจจุบัน เนื่องจากยังมีพื้นที่ว่างเหลืออยู่ มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค และเป็นที่ตั้งของการใช้ที่ดินที่มีส่วนดึงดูดให้เกิดการลงทุนด้านอื่น ๆ ตามมา เช่น ศูนย์ราชการ และโรงเรียน เป็นต้น

5.2 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพทางเศรษฐกิจ

การศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพทางเศรษฐกิจในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งในการศึกษานี้จะใช้พื้นที่หลักในการศึกษาคือเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางรวมของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประกอบกับความเป็นเมืองแยกอยู่โดดเดี่ยว และลักษณะเฉพาะตัวทางการท่องเที่ยวทั้งทางด้านธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม โดยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง แต่ละกลุ่ม เป็นดังนี้

1.1 เพศและ อายุ

1.1.1 นักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวจำนวน 91 คน มี อายุเฉลี่ย 35 ปี โดยร้อยละ 30.8 มีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี และเป็นชายร้อยละ 53.8 ของทั้งหมด

1.1.2 ผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการประกอบกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 72 ราย ส่วนใหญ่มีอายุมีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.3 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 40 – 49 ปี คิดเป็นร้อยละร้อยละ 25.0 และเป็นหญิงกับชาย ร้อยละ 50 เท่ากัน

1.1.3 ประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 102 คน มีอายุเฉลี่ย 33 ปี โดยมีกลุ่มอายุอยู่ระหว่าง 20 – 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.3 และเป็นหญิงกับชาย ร้อยละ 50 เท่ากัน

1.2 อาชีพ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มพบว่า มีอาชีพแตกต่างกันดังนี้

1.2.1 นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนโดยเฉพาะบริเวณเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่เป็นพนักงานร้อยละ 38.5 รองลงมาคือธุรกิจส่วนตัว และนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 15.4 และ 14.3 ตามลำดับ

1.2.2 ผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวกลุ่มบริการด้านให้เช่ายานพาหนะ บริการนำเที่ยว ให้เช่าที่พัก โรงแรม เกสต์เฮาส์สถานบริการ สถานเริงรมณ์ มีจำนวนรวมกันเป็นอัตราส่วนร้อยละ 47.2 ของผู้ประกอบการทั้งหมด ส่วนผู้ที่ประกอบกิจการขายอาหาร และขายของที่ระลึก มีสัดส่วนร้อยละ 34.7 ตามลำดับ

1.2.3 ประชาชนในท้องถิ่น จากการสุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและนอกเขตเทศบาล พบว่าเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับบริการท่องเที่ยวโดยตรงร้อยละ 27.5 และเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยตรงร้อยละ 72.5 โดยอาชีพที่สำคัญได้แก่ รับราชการ รับจ้าง เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 37.3 9.8 และ 6.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.5 อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	นักท่องเที่ยว (ร้อยละ)	ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยว (ร้อยละ)	ประชาชนในท้องถิ่น (ร้อยละ)
1. อาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง			
1. ข้าราชการ	12 (13.2)	-	38 (37.3)
2. นักเรียน	13 (14.3)	-	3 (2.9)
3. ธุรกิจส่วนตัว	14 (15.4)	-	6 (5.9)
4. รับจ้าง	4 (4.0)	-	10 (9.8)
5. แม่บ้าน	7 (7.7)	-	1 (1.0)
6. พนักงาน	35 (38.5)	-	6 (5.9)
7. เกษตรกร	1 (1.1)	-	8 (7.8)
8. อื่น ๆ	5 (5.5)	-	1 (1.0)
อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง			
1. ขายอาหาร	-	11 (15.3)	4 (3.9)
2. นามแร่ขายของที่ระลึก สินค้าหัตถกรรม	-	4 (5.6)	1 (1.0)
3. ร้านขายของที่ระลึก สินค้าหัตถกรรม	-	10 (13.9)	3 (2.9)
4. ให้เช่าจักรยาน มอเตอร์ไซด์ รถยนต์	-	1 (1.4)	3 (2.9)
5. บริการนำเที่ยว	-	7 (9.7)	-
6. ให้เช่าที่พัก โรงแรม เกสต์เฮ้าส์	-	13 (18.1)	6 (5.9)
7. ขับรถรับจ้าง	-	8 (11.1)	2 (2.0)
8. สถานบริการ สถานเริงรมณ์	-	5 (6.9)	-
อื่น ๆ	-	13 (18.1)	10 (9.8)
รวม	91 (100.0)	72 (100.0)	102 (100.0)

ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม

ตารางที่ 5.4 อายุของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภท

อายุ	นักท่องเที่ยว			ผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว			ประชาชนในเขตเทศบาลและรอบนอก		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
ต่ำกว่า 20 ปี	-	2	2	2	1	3	7	4	11
20 - 29 ปี	14	11	25	2	8	10	16	20	36
30 - 39 ปี	14	14	28	17	12	29	11	11	22
40 - 49 ปี	7	10	17	13	5	18	8	14	22
50 - 59 ปี	12	4	16	1	8	9	5	2	7
60 ปี ขึ้นไป	2	1	3	1	2	3	4	-	4
รวม	49	42	91	36	36	72	51	51	102

ที่มา : จากการออกภาคสนาม

2. ผลกระทบของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในการศึกษาผลของสาเหตุของผู้ประกอบการในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่น และรายได้ของผู้ประกอบการ

2.1 ภูมิหลังประกอบอาชีพของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำนวนร้อยละ 38.9 มีความเห็นว่าเป็นเพราะทำเลดีเหมาะแก่การประกอบอาชีพ คือ ตัวเมืองเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นจุดศูนย์กลางทางการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจของจังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนรองลงมา คือ สืบทอดจากบรรพบุรุษและเห็นว่ามีรายได้ดี คิดเป็นร้อยละ 12.5 เท่ากัน

ตารางที่ 5.6 สาเหตุในการประกอบอาชีพท่องเที่ยวของผู้ประกอบการ

สาเหตุ	จำนวน	ร้อยละ
ทำตามผู้อื่น	4	5.6
ทำเลดีเหมาะกับการประกอบอาชีพ	28	38.9
สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ	9	12.5
อาชีพเดิมรายได้ไม่พอใช้	7	9.7
เห็นว่ามีรายได้ดี	9	12.5
ไม่มีความรู้ไปประกอบอาชีพอื่น	8	11.1
อื่นๆ	7	9.7
รวม	72	100.0

2.2 ภูมิถิ่นอาศัยของผู้ประกอบการ จะพบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นที่มาจากจังหวัดอื่นๆ ซึ่งย้ายเข้ามาอยู่อาศัยภายในบริเวณเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนร้อยละ 54.2 นอกนั้นเป็นผู้ประกอบการที่เป็นคนท้องถิ่นร้อยละ 33.3 และผู้ประกอบการที่อยู่นอกเขตเทศบาลและต่างอำเภอร้อยละ 12.5 นับได้ว่าการท่องเที่ยวในเขตอำเภอแม่ฮ่องสอนโดยเฉพาะบริเวณเขตเทศบาลและรอบนอกได้ดึงดูดให้คนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนประกอบกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างงานแก่คนในท้องถิ่นและส่งผลทางอ้อมแก่กิจกรรมอื่นๆ ภายในท้องถิ่นโดยทางอ้อม

2.3 จำนวนแรงงาน ผู้ประกอบการเกี่ยวกับธุรกิจทางด้านการท่องเที่ยวต้องใช้แรงงานของสมาชิกภายในครอบครัวและลูกจ้างเพื่อช่วยในการขายสินค้าและบริการมีร้อยละ 86.1 ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการทั้งหมด ผู้ประกอบการกลุ่มนี้มีผู้ร่วมงานเฉลี่ย 5 คน จึงนับได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นสาขาการบริการประเภทหนึ่งที่เกิดการสร้างงานในท้องถิ่น

ตารางที่ 5.7 จำนวนแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

จำนวนแรงงาน	ความถี่ (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 3 คน	36	50.0
3 - 6 คน	14	19.4
7 - 10	3	4.2
11 - 14	2	2.8
15 - 18	1	1.4
19 - 22	1	1.4
23 - 40	4	5.6
40 คน ขึ้นไป	1	1.4
รวม	52	86.1

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานกับประเภทของสถานประกอบการและรายได้ของผู้ประกอบการ

ในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อจำนวนคนงานของผู้ประกอบการแต่ละรายได้ใช้วิธีการจำแนกตัวแปรต่าง ๆ เพื่อใช้วิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

- ตัวแปรตาม จำนวนแรงงานที่ร่วมทำงาน (V1)
- ตัวแปรอิสระ 1. ประเภทของสถานประกอบการ (v2)
2. รายได้ของผู้ประกอบการ (V3)

ในการประมวลผลข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์หาค่าสถิติระหว่าง ตัวแปรตาม (V1)
กับตัวแปรอิสระ (V2, V3) ด้วยโปรแกรม SPSS โดยใช้คำสั่ง

CROSSTABS

/TABLES=x BY x

/FORMAT= AVALUE TABLES

/STATISTIC=CHISQ PHI GAMMA

/CELLS= COUNT .

ตารางที่ 5.8 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนคนงานที่ทำงานในสถาน
ประกอบการ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์	จำนวนแรงงาน (V1)			ค่าสถิติ
	น้อยกว่า 3 คน	3 คน ขึ้นไป	รวม	
<u>ประเภทของสถานประกอบการ (V2)</u>				
1.ขายอาหาร หาบเร่ ขายของ	20 (55.6)	4 (15.4)	24 (38.7)	Sig=.000 Cramer'sV=.704 Gamma=.168
2.เช่ารถ นำเที่ยว ที่พัก สถาน เจริญรมณ์	4 (11.1)	21 (80.8)	25 (40.3)	
3.อื่นๆ	12 (33.3)	1 (3.8)	14 (21.0)	
รวม	36 (100)	26 (100)	62 (100)	
<u>รายได้ของผู้ประกอบการ (V3)</u>				
1.ต่ำกว่า 10,000 บาท	23 (63.9)	8 (30.8)	31 (50.0)	Sig=.010 Cramer'sV=.327 Gamma=.598
2.10,000 ขึ้นไป	13 (36.1)	18 (69.2)	31 (50.0)	
รวม	36 (100)	26 (100)	62 (100)	

ผลจากการประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสถิติต่าง ๆ ดังตารางที่ 5.5 โดยพบว่า ที่เกณฑ์ระดับนัยสำคัญ 0.05 นั้น ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัว คือ ประเภทของสถานประกอบการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกี่ยวกับรายได้ในการประกอบกิจการมีความสัมพันธ์กับจำนวนแรงงานอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.000 และ 0.010 ตามลำดับและจากการทดสอบค่า Cramer'sV ซึ่งมีค่า 0.704 และ 0.327 ซึ่งแสดงว่า ประเภทของกิจการ มีความสัมพันธ์อย่างมากกับจำนวนแรงงานส่วนรายได้ของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับจำนวนแรงงาน

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้ประกอบการกับเพศ อายุ การศึกษา ประเภทของสถานประกอบการ และตำแหน่ง ในการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อรายได้ของผู้ประกอบการ โดยให้

ตัวแปรตาม คือ รายได้ต่อเดือนของผู้ประกอบการ (V4)

ตัวแปรอิสระ คือ

1. เพศ (V5)
2. อายุ (V6)
3. การศึกษา (V7)
4. ประเภทของสถานประกอบการ (V8)
5. ตำแหน่ง (V9)

ตารางที่ 5.9 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของผู้ประกอบการ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์	รายได้ของผู้ประกอบการ			
	น้อยกว่า 10,000 บาท	10,000 บาท ขึ้นไป	รวม	ค่าสถิติ
เพศ				
1.ชาย	13 (37.1)	23 (62.2)	36 (50.0)	Sig=.034
2.หญิง	22 (62.9)	14 (37.8)	36 (50.0)	Cramer'sV=.250
รวม	35 (100)	37 (100)	72 (100)	Gamma= -.471
อายุ				
1.ต่ำกว่า 40 ปี	25 (71.4)	20 (54.1)	45 (62.5)	Sig=.128
2.40 ปี ขึ้นไป	10 (28.6)	17 (45.9)	27 (37.5)	Cramer'sV=.179
รวม	35 (100)	37 (100)	72 (100)	Gamma=.360
การศึกษา				
1.ประถมศึกษา หรือต่ำกว่า	11 (31.4)	3 (8.2)	14 (19.4)	Sig=.023
2.มัธยมศึกษาและอาชีวะ	15 (42.9)	16 (43.2)	31 (43.1)	Cramer'sV=.324
3.ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	9 (25.7)	18 (48.6)	27 (37.5)	Gamma=.498
รวม	35 (100)	37 (100)	72 (100)	
ประเภทของสถานประกอบการ				
1.ขายอาหาร หาบเร่ ขายของ	17 (48.6)	8 (21.6)	25 (34.7)	Sig=.045
2.เช่ารถ นำเที่ยว ที่พัก สถาน เรจรมณ์	12 (34.3)	22 (59.5)	34 (47.2)	Cramer'sV=.294
3.อื่น ๆ	6 (17.1)	7 (18.9)	13 (18.1)	Gamma=.353
รวม	35 (100)	37 (100)	72 (100)	
ตำแหน่ง				
1.เจ้าของ	27 (77.1)	27 (73.0)	54 (75.0)	Sig=.683
2.ผู้จัดการ พนักงาน ลูกจ้าง อื่น ๆ	8 (22.9)	10 (27.0)	18 (25.0)	Cramer'sV=.048
รวม	35 (100)	37 (100)	72 (100)	Gamma=.111

ผลจากการประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสถิติต่าง ๆ ดังตารางที่ 5.6 โดยพบว่า ที่เกณฑ์ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 นั้น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ของผู้ประกอบการ คือ เพศ การศึกษา ประเภทของสถานประกอบการ ซึ่งมีระดับนัยสำคัญที่ 0.034 0.023 และ 0.045 ตามลำดับ จากการทดสอบด้วยค่า Cramer's V พบว่าปัจจัยทางด้านการศึกษามีความสัมพันธ์กับรายได้ของผู้ประกอบการมากที่สุด และจากการทดสอบด้วยค่า Gamma ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับรายได้เป็นความสัมพันธ์ที่ตามกัน โดยที่ยังมีการศึกษาสูงรายได้ก็จะสูงตามไปด้วย

2.6 การเคลื่อนที่ของผู้ประกอบการ แรงงาน และวัตถุดิบ

2.6.1 ผู้ประกอบการ จากการศึกษาโดยวิธีออกแบบสอบถามพบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะเป็นคนต่างถิ่นที่ย้ายเข้ามาประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในเขตตัวเมืองแม่ฮ่องสอนร้อยละ 54.2 โดยที่ผู้ประกอบการเหล่านี้ย้ายมาอยู่ประมาณ 5 ปี ร้อยละ 33.3 ย้ายมาพร้อมครอบครัวและรองลงมาคือย้ายมาคนเดียว ส่วนผู้ประกอบการที่เป็นคนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตตัวเมืองมีสัดส่วนร้อยละ 33.3 ของผู้ประกอบการทั้งหมด

ตารางที่ 5.10 สาเหตุของการย้ายถิ่น แยกตามลักษณะการย้าย

ลักษณะการย้ายถิ่น	สาเหตุของการย้ายถิ่น				
	ย้ายตามคู่สมรส	เพื่อนชักชวนให้มาอยู่	การทำมาหากินใน ถิ่นอื่นมีดีเคือง	โยกย้ายการทำงาน ตามปกติ	รวม (ร้อยละ)
ย้ายมาคนเดียว	1	1	4	16	22 (48.9)
ย้ายมาพร้อมครอบครัว	10	1	8	4	23 (51.1)
รวม (ร้อยละ)	11 (24.4)	2 (4.4)	12 (26.7)	20 (44.4)	45 (100.0)

2.6.2 แหล่งที่มาของพนักงานและวัตถุดิบเพื่อใช้ในการประกอบกิจการ ในส่วนของผู้ที่ต้องใช้แรงงานจากลูกจ้าง คนงาน หรือพนักงานเพื่อช่วยในการประกอบกิจการนั้น ร้อยละ 54.2 จะเป็นคนงานในท้องถิ่น นอกนั้นจะเป็นแรงงานต่างถิ่น รวมทั้งแรงงานต่างชาติด้วย สำหรับวัตถุดิบและสินค้า ผู้ประกอบการร้อยละ 69.4 นำเข้าวัตถุดิบจากต่างจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งที่นำเข้าวัตถุดิบและสินค้าที่สำคัญมากที่สุดของเมืองแม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 5.11 แหล่งที่มาของ พนักงาน และสินค้า และวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบกิจการ

แหล่งที่มา	พนักงาน		วัตถุดิบ/สินค้า	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภายในเขตเทศบาลและบริเวณรอบนอก	39	54.2	16	22.2
ภายในจังหวัด	8	11.1	6	8.3
ต่างจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้าน	25	34.7	50	69.4
รวม	72	100	72	100

2.7 ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ

ผู้ที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งทางด้านค้าขายและบริการนั้น ประสบปัญหาต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพเป็นอย่างมากผู้ประกอบการเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นผู้ประกอบการรายย่อย จากตารางที่ 5.12 จะเห็นได้ว่าปัญหาสำคัญที่สุดในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ รายได้ที่ไม่แน่นอน ซึ่งจะเกิดกับผู้ประกอบการด้านขายของที่ระลึก และขายอาหาร ส่วนปัญหารองลงมาคือจำนวนนักท่องเที่ยวที่น้อยลงเนื่องมาจากใน 1 ปี จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในเมืองแม่ฮ่องสอนจะมีความสัมพันธ์กับฤดูกาล คือช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ช่วง เดือนพฤศจิกายน ถึง เดือน กุมภาพันธ์ และ อีกช่วงหนึ่งคือ ช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ซึ่งในช่วงนี้จะมีประเพณีงานปอยส่างลอง หลังจากช่วงนี้ไปร้านค้าขนาดเล็กจำพวกขายอาหารและบริการเช่ารถ จะปิดกิจการอันเนื่องมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่น้อย และจะเดินทางกลับไปประกอบกิจการในถิ่นที่ย้ายมา จะเริ่มเปิดกิจการอีกครั้งเมื่อถึงฤดูการท่องเที่ยว

ตารางที่ 5.12 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการประกอบกิจการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ปัญหาและอุปสรรค	ความถี่	ร้อยละ
ขาดเงินทุนหมุนเวียน	7	9.7
ภาษีอากรสูง	1	1.4
ขาดความรู้และประสบการณ์	2	2.8
มีการแข่งขันมาก	8	11.1
จำนวนนักท่องเที่ยวน้อย	14	19.4
มีการตัดราคากันมาก	1	1.4
ราคामลผลิตต่ำ ถูกกดราคา	1	1.4
ขาดความเอาใจใส่จากทางราชการ	2	2.8
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	3	4.2
ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ	3	4.2
ต้นทุนสูง	10	13.9
รายได้ไม่แน่นอน	17	23.6
อื่น ๆ	3	4.2
รวม	72	100.0

3. ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว กับ (V11 – V19)

ตัวแปรตาม	ค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยว (V10)
ตัวแปรอิสระ	เพศ (V11)
	อายุ (V12)
	อาชีพ (V13)
	แหล่งที่มา (V14)
	รายได้ (V15)
	จุดมุ่งหมายในการเดินทาง (V16)
	ลักษณะการเดินทาง (V17)
	พาหนะที่ใช้เดินทาง (V18)
	ลักษณะที่พัก (V19)

ตารางที่ 5.13 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์	ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว (V10)			
	น้อยกว่า 1000บาท	1000 บาท ขึ้นไป	รวม	ค่าสถิติ
เพศ (V11)				
1.ชาย	33 (55.0)	16 (51.6)	49 (53.8)	Sig=.759
2.หญิง	27 (45.0)	15 (48.4)	42 (46.2)	Cramer'sV=.032
รวม	60 (100)	31 (100)	91 (100)	Gamma=.068
อายุ (V12)				
1.ต่ำกว่า 40 ปี	48 (80.0)	10 (32.3)	58 (63.7)	Sig=.000
2.40 ปี ขึ้นไป	12 (20.0)	21 (67.7)	33 (36.3)	Cramer'sV=.471
รวม	60 (100)	31 (100)	91 (100)	Gamma=.787
อาชีพ (V13)				
1.ราชการ,นักเรียน และแม่บ้าน	26 (43.3)	6 (19.4)	32 (35.2)	Sig=.001
2.กิจการส่วนตัว และพนักงาน	24 (40.0)	25 (80.6)	49 (53.8)	Cramer'sV=.403
3.ค้าขาย,เกษตรกรกรรม และ อื่นๆ	10 (16.7)	0 (0.0)	10 (11.0)	Gamma=.178
รวม	60 (100)	31 (100)	91 (100)	
แหล่งที่มา (v14)				
1.ต่างประเทศ	28 (46.7)	28 (90.3)	56 (61.5)	Sig=.000
2.ในประเทศ	32 (53.3)	3 (9.7)	35 (38.5)	Cramer'sV=.425
รวม	60 (100)	31 (100)	91 (100)	Gamma=-.829
รายได้ (V15)				
1.ต่ำกว่า 25,000 บาท	35 (58.3)	1 (3.2)	36 (39.6)	Sig=.000
2.25,000 บาทขึ้นไป	25 (41.7)	30 (96.8)	55 (60.4)	Cramer'sV=.534
รวม	60 (100)	31 (100)	91 (100)	Gamma=.953

ต่อ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์	ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว			
	น้อยกว่า 1000บาท	1000 บาท ขึ้นไป	รวม	ค่าสถิติ
<u>จุดมุ่งหมายในการเดินทาง(V16)</u>				
1.ท่องเที่ยว	45 (75.0)	29 (93.5)	74 (81.3)	Sig=.031
2.ธุรกิจ ,ราชการ,ทัศนศึกษา อื่น ๆ	15 (25.0)	2 (6.5)	17 (18.4)	Cramer'sV=.226
รวม	60 (100)	31 (100)	91 (100)	Gamma=.657
<u>พาหนะที่ใช้เดินทาง (V18)</u>				
1.เครื่องบิน	22 (36.7)	28 (90.3)	50 (54.9)	Sig=.000
2.รถทัวร์,รถส่วนตัว อื่น ๆ	38 (63.3)	3 (9.7)	41 (45.1)	Cramer'sV=.511
รวม	60 (100)	31 (100)	91 (100)	Gamma=-.881
<u>ลักษณะที่พัก (V19)</u>				
1.โรงแรม	15 (25.0)	21 (67.7)	36 (39.6)	Sig=.000
2.เกสต์เฮ้าส์ ,บ้านญาติ อื่น ๆ	45 (75.0)	10 (32.3)	55 (60.4)	Cramer'sV=.414
รวม	60 (100)	31 (100)	91 (100)	Gamma=-.726

ที่มา : ผู้วิจัย

ผลจากการประมวลผลด้วยโปรแกรมทางสถิติ ได้ค่าสถิติต่าง ๆ ดังตารางที่ 5.8 โดยพบว่า ที่เกณฑ์ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 นั้น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรายจ่ายของนักท่องเที่ยวจากค่าสถิติที่ได้ทำให้ทราบว่า อายุ อาชีพ แหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว รายได้ของนักท่องเที่ยว จุดมุ่งหมายในการเดินทาง พาหนะที่ใช้โดยสารในการเดินทาง และประเภทของที่พัก มีความสัมพันธ์กับรายจ่ายของนักท่องเที่ยว จากการทดสอบด้วยค่า Cramer's V พบว่าปัจจัยทางด้านพาหนะที่ใช้โดยสารมีความสัมพันธ์กับรายจ่ายของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

จากตารางที่ 5.13 ทำให้ทราบถึงรายจ่ายของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางเข้ามาแวะพักในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง ต่ำกว่า 1000 บาทและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวเท่ากับ 977 บาท ต่อคน

ตารางที่ 5.14 แสดงค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

รายจ่ายของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1000 บาท	60	65.9
1000 – 1999 บาท	22	24.2
2000 – 2999 บาท	6	6.6
3000 บาท ขึ้นไป	3	3.3
รวม	91	100.0

ที่มา : ผู้วิจัย

4 ปัญหาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ

จากการออกภาคสนาม พบว่าปัญหาในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น มีปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวดังนี้

4.1 ปัญหาด้านที่พักในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (High Season) ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในตัวเมืองแม่ฮ่องสอนมีปริมาณที่มากขึ้นทุก ๆ ปี และจำนวนห้องพักที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ประกอบกับนักท่องเที่ยวชาวไทยมักจะชอบสินค้าหรือบริการที่มีราคาถูก ทำให้เกิดธุรกิจขึ้นมาใหม่คือ วัดในภายในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนได้จัดพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเป็นหมู่คณะได้เข้ามาพักอาศัยภายในบริเวณวัด หรือมาในรูปแบบของงานทอดผ้าป่า โดยคิดค่าที่พักในราคาถูกและมีการจัดทำอาหาร ไว้คอยบริการ

4.2 ปัญหาด้านการขาดแคลนรถโดยสารภายในเมือง จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามา มีปริมาณมากขึ้นตลอดจนได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเพิ่มขึ้น แต่การคมนาคมภายในตัวเมืองนั้นกลับเป็นไปอย่างลำบาก เนื่องจากไม่มีรถโดยสารที่แล่นรับส่งภายในเมืองจะมีก็แต่รถที่แล่นระหว่างพื้นที่อื่นรอบนอกเข้ามาสู่ตัวเมือง ซึ่งใช้เวลาในการรอที่นานมากในการที่จะโดยสาร

รถเพื่อที่จะเข้ามาในตัวเมืองจากจุดนี้ควรที่จะมีการเดินรถโดยสารขึ้นภายในตัวเมืองเพื่อที่ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวที่มีได้เดินทางมากับกลุ่มทัวร์จะได้รับความสะดวกสบายในการเดินทางภายในตัวเมือง

4.3 ปัญหาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ภายในตัวเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นมีแหล่งกำเนิดมาจากพลังงานน้ำและเครื่องจักรดีเซล ทำให้ในช่วงฤดูแล้งเกิดปัญหาปริมาณการจ่ายไฟไม่เพียงพอทำให้เกิดปัญหาไฟดับในช่วงเวลาประมาณ 20.00–21.00น เกิดขึ้นเกือบทุกวันในช่วงฤดูแล้งเนื่องมาจากการผลิตกระแสไฟฟ้าไม่เพียงพอกับความต้องการ

3. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

แม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในด้านแหล่งท่องเที่ยวของภาคเหนือตอนบน มีผู้มาเยี่ยมชมเยือนแม่ฮ่องสอนในแต่ละปีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก กว่า 300,000คน ประมาณว่าผู้เยี่ยมชมยังคงมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันแม่ฮ่องสอนมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทำให้ปริมาณของมลภาวะที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจนเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดทั้งจากประชาชนในท้องถิ่นเอง และจากกิจกรรมที่เกิดการขยายตัวทางธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม เกสต์เฮาส์ และร้านอาหาร เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดปัญหามลภาวะหลายด้านตามมา ซึ่งในปัจจุบันเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนยังไม่มีระบบกำจัดขยะมูลฝอย และระบบบำบัดน้ำเสียแต่อย่างใด

3.1 มลพิษที่เกิดขึ้นซึ่งเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

3.1.1 ขยะมูลฝอย

มูลฝอยตามความหมายคือ สิ่งแวดล้อมที่เหลือใช้ และไม่มีความต้องการในการใช้ประโยชน์อีกต่อไป อาจจะถูกประกอบไปด้วย เศษอาหาร เศษผ้า เศษแก้ว กระจก โลหะ หรือองค์ประกอบอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไป เช่นมูลฝอยที่เกิดจากบ้านเรือน อาจเป็นมูลฝอยสด เศษอาหาร และอื่น ๆ มูลฝอยที่เกิดจากแหล่งอุตสาหกรรม อาจประกอบไปด้วยวัตถุที่มีองค์ประกอบของสารเคมี ซ่อนอยู่ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

จากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในเทศบาลแม่ฮ่องสอนในปัจจุบันมีปริมาณ 8,000 กิโลกรัม ต่อวัน แต่เทศบาลมีขีดความสามารถขนได้เพียง 7,000 กิโลกรัม ต่อวันทำให้เกิดขยะมูลฝอยตกค้างวันละ 1,000 กิโลกรัมต่อวัน

ปัจจุบันเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ได้ใช้วิธีเก็บขยะมูลฝอยด้วยรถยนต์เก็บมูลฝอยของเทศบาล ซึ่งมีอยู่ 2 คันและทำการจัดเก็บคันละ 3 เที่ยว โดยนำขยะที่เก็บได้ไปกองทิ้งไว้ที่บ้านทุ่งกงมู ตำบลปางหมู อำเภอเมือง ซึ่งมีพื้นที่ 50 ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวนนอกเขตเทศบาล

ซึ่งในเวลาต่อมาปรากฏว่าเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านทุ่งกงมู ให้ดำเนินการย้ายแหล่งทิ้งขยะมูลฝอย เพราะบริเวณที่ทิ้งมูลฝอยอยู่บนที่สูง ทำให้น้ำฝนที่ไหลผ่านกองขยะมูลฝอยไหลลงสู่ลำห้วย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่ไหลผ่านหมู่บ้านทุ่งกงมูและหมู่บ้านอื่น ๆ ก่อนไหลลงสู่แม่น้ำปาย

นอกจากนี้บริเวณใกล้ที่ทิ้งขยะของเทศบาลยังมีอ่างเก็บน้ำของกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลปางหมู ซึ่งผลจากการสร้างอ่างเก็บน้ำดังกล่าวทำให้ชาวบ้านได้อ่างสามารถเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ได้สะดวก เพราะไม่ต้องขุดลึก และปริมาณน้ำก็มีมากและมีแนวโน้มที่จะใช้ประโยชน์ในด้านอุปโภคและบริโภคได้ จึงมีผลทำให้ชาวบ้านในตำบลปางหมูปฏิบัติการต่อต้านการนำขยะมูลฝอยมาทิ้งในทุ่งกงมูของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนตลอดเวลา เทศบาลเองก็ได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ แต่ก็ยังมีปัญหาในการจัดหาแหล่งทิ้งขยะมูลฝอยและเทคนิคและวิธีการกำจัดขยะมูลฝอย

3.1.1.1 แหล่งที่มาของมูลฝอย

ในแหล่งชุมชนที่มีความแออัดของประชากรในชุมชนที่ค่อนข้างสูง เช่นในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน นับว่าเป็นอีกแหล่งหนึ่งที่ประสบกับปัญหาด้านสภาพแวดล้อมที่เกิดจากการเพิ่มปริมาณมูลฝอยถึงแม้ว่าอัตราการขยายตัวของประชากรโดยรวมของจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ลดลงเล็กน้อย ในส่วนความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ในเขตผังเมืองรวมแม่ฮ่องสอน คิดเป็นจำนวนประมาณ 944 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่ประชากรใน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนอาศัยอยู่หนาแน่นในบริเวณเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน โดยมีความหนาแน่นของประชากรประมาณ 1,428 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

ความหนาแน่นของประชากรดังกล่าวมีความสำคัญประการหนึ่งที่เกิดปัญหากระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากปริมาณขยะมูลฝอย ทั้งนี้เนื่องมาจากอัตราการเพิ่มของจำนวนขยะมูลฝอยเป็นสัดส่วนที่ไม่สัมพันธ์กับอัตราและสมรรถภาพในการจัดเก็บของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากแหล่งกำเนิดมูลฝอยที่เกิดจากบ้านเรือนและที่อยู่อาศัยแล้ว กิจกรรมพาณิชย์และสถานบริการต่าง ๆ ล้วนมีส่วนที่ก่อให้เกิดมลภาวะที่เกิดจากขยะมูลฝอยอีกด้วย

จากการศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า อัตราการทิ้งขยะมูลฝอยเฉลี่ยของบ้านพักอาศัย มีปริมาณ 0.42 กิโลกรัม ต่อวัน ประเภทของมูลฝอยส่วนใหญ่จากบ้านพักอาศัยจะเป็นเศษอาหาร ร้อยละ 55 กระดาษ ร้อยละ 21 และพลาสติก ร้อยละ 10.2 ตามลำดับ และอัตราการขยะมูลฝอยเฉลี่ยของอาคารพาณิชย์ มีปริมาณ 0.09 กิโลกรัม ต่อวัน ประเภทของมูลฝอยส่วนใหญ่จากอาคารพาณิชย์จะเป็น กระดาษ แก้ว พลาสติก และเศษอาหาร

นอกจากแหล่งกำเนิดมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากที่พักอาศัยแล้ว แหล่งกำเนิดที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งในเขตเมืองแม่ฮ่องสอนในฐานะที่เป็นเมืองท่องเที่ยว คือ ขยะมูลฝอยที่เกิดจากสถานบริการต่าง ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงแรม และเกสต์เฮาส์ มีอัตราการผลิตขยะ 2.51 กิโลกรัมต่อวันต่อคน ซึ่งประเภทของมูลฝอยที่เกิดจากเกสต์เฮาส์ มีมากที่สุดคือ กระดาษ เศษอาหาร และพลาสติก ส่วนองค์ประกอบของมูลฝอยจากโรงแรมที่มีปริมาณมาก คือ กระดาษ และแก้ว

ตารางที่ 5. 15

แหล่งกำเนิด	อัตราการผลิตขยะต่อวัน
บ้านพักอาศัย	0.42 กก./คน
อาคารพาณิชย์	0.09 กก./คน
โรงแรม/เกสต์เฮาส์	2.51 กก./คน

ปริมาณขยะนับว่าเป็นปัญหาสำคัญของเมืองแม่ฮ่องสอนอันเนื่องมาจากปริมาณที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาพักและจำนวนประชากรที่มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นในอนาคตกทำให้ปริมาณขยะที่ผลิตออกมาในแต่ละวันนั้นมีปริมาณที่มากประกอบกับการจัดเก็บขยะมูลฝอยที่จับเก็บได้น้อยกว่าปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน จากการสำรวจภาคสนามนั้นเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนมีปัญหาด้านขยะมูลฝอยมากกว่าพื้นที่อื่นๆในอำเภอแม่ฮ่องสอนเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่หนาแน่นที่อยู่ภายในเขตเทศบาลปละนั้นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาทำให้ปริมาณขยะต่อวันมีมากกว่าที่เทศบาลจะจัดเก็บได้ทำให้ปริมาณขยะที่ตกค้างอยู่ในเขตเทศบาลมีปริมาณ 1000 กิโลกรัมต่อวัน

ปัญหาในด้านพื้นที่ที่นำขยะไปทิ้งโดยการฝังกลบที่บริเวณบ้านทุ่งกองมูนั้นได้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆเป็นอย่างมากนอกจากปัญหาที่เกิดจากทัศนียภาพที่ดูทำลายจากกองขยะแล้ว ยังมีปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกเช่น ปัญหาทางด้านอากาศเสีย เนื่องจากการกลิ่นเน่าเหม็นที่เกิดจากการย่อยสลายตามธรรมชาติของขยะอาจส่งผลให้ชาวบ้านเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับทางเดินหายใจและในฤดูฝนน้ำฝนจะชะล้างกองขยะนำเอาสารเคมีและสิ่งสกปรกไหลลงสู่พื้นดินและแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งก่อให้เกิดผลต่อการใช้น้ำของชาวบ้านเนื่องจากพื้นที่รอบนอกเขตเทศบาลนั้นการจ่ายน้ำประปายังคงอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลและบ้านเรือนรอบนอกที่อยู่ริมฝั่ง 2 ข้างทางถนนสายหลัก ทำให้ชาวบ้านที่ใช้น้ำบาดาลนั้นได้รับผลกระทบจากการที่มีสารเคมีปนเปื้อนและน้ำที่มีกลิ่นเหม็นจากการชะล้างของฝน และส่งผลให้น้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติเกิดการเสียหายเนื่องมาจากปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นด้วย

3.1.2 ปัญหาน้ำเสีย

ที่เห็นได้ชัดคือหนองจอกคำในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน เริ่มเน่าเสียและส่งกลิ่นเหม็นอันเนื่องมาจากไม่มีการถ่ายเทของน้ำที่มีปริมาณเพียงพอ อีกทั้งยังมีแหล่งน้ำที่จากบ้านเรือนที่อยู่รอบ ๆ ข้างไหลลงสู่หนองจอกคำ สาเหตุที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประมาณ 4,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของตัวเมืองและบริเวณใกล้เคียงโดยเฉพาะแหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่แม่น้ำฮ่องสอนและแม่น้ำปายซึ่งเป็นแหล่ง

น้ำดิบที่ใช้ในการผลิตน้ำประปา ซึ่งน้ำเสียส่วนใหญ่จะถูกระบายลงแหล่งน้ำเหล่านี้ โดยการระบายน้ำส่วนใหญ่จะระบายลงห้วยปู้และแม่น้ำฮ่องซอนซึ่งจะไหลลงไปสู่มแม่น้ำปายในที่สุด

สำหรับสถานการณ์น้ำเสียจากเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนนั้นจากข้อมูลลักษณะการใช้น้ำในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนพบว่าประชากรร้อยละ 80 ใช้น้ำประปาโดยการดำเนินงานของการประปาแม่ฮ่องสอนส่วนที่เหลือใช้น้ำจากบ่อ สำหรับการประปาแม่ฮ่องสอนมีกำลังการผลิตสูงสุด 140 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ผลิตน้ำประปาเพื่อใช้จำหน่ายให้กับผู้ใช้น้ำในเขตเทศบาลและเขตตำบลปางหมูโดยอาศัยน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ฮ่องสอนและแม่น้ำปาย เมื่อพิจารณาปริมาณการใช้น้ำพบว่าปริมาณการใช้น้ำประปาเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปีจากการศึกษาข้อมูลการบำบัดน้ำเสียของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนพบว่าน้ำเสียจากครัวเรือน น้ำอาบ น้ำใช้ในครัวเรือน และน้ำซักผ้าของอาคารที่พักอาศัยและอาคารพาณิชย์ โรงแรม ส่วนใหญ่ถูกระบายลงดิน รองมาระบายลงคูน้ำหน้าอาคาร และที่เหลือบางส่วนระบายลงแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ห้วย หนอง มีบางส่วนที่จะผ่านระบบบำบัดน้ำเสียของโรงแรม จากการตรวจสอบวิเคราะห์ปริมาณน้ำเสียจากทางระบายน้ำสายหลักในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนที่ผ่านมาพบว่า อัตราการเกิดน้ำเสียต่อปริมาณการใช้น้ำประมาณร้อยละ 83.6

ตารางที่ 5.16 ปริมาณการใช้น้ำปะปา และจำนวนผู้ใช้น้ำปะปาในแต่ละปี

ปี	ปริมาตรการใช้น้ำ (ลบ.ม/ปี)	จำนวนผู้ใช้น้ำ (ราย)
2530	381,047	1189
2531	445,986	1284
2532	524,234	1411
2533	699,905	1605
2534	810,565	1814
2535	787,689	2008
2536	839,823	2274
2537	912,216	2521
2538	966,628	2783
2539	987,433	2950
2540	1,369,373	2590
2541	1,091,068	3239
2542	1,007,045	3274

จากปริมาณการใช้น้ำของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงเมื่อสังเกตปริมาณการใช้น้ำของเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนจะมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นมากทุกปีอันเนื่องมาจากปริมาณประชากรที่เพิ่มขึ้น และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาพักในเขตเทศบาล ซึ่งประชากรเหล่านี้มีส่วนที่ทำให้เกิดปริมาณน้ำเสียที่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติ เพราะน้ำเสียที่เกิดขึ้นจากอาคารที่อยู่อาศัยอาคารพาณิชย์ และสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นั้นส่วนมากจะเป็นน้ำเสียที่ยังมิได้ผ่านการบำบัดเป็นส่วนใหญ่ก่อนจะถูกปล่อยทิ้งลงสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติ น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดนั้นส่วนมากจะเกิดจากโรงแรมขนาดใหญ่ที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จะเห็นได้ว่าปริมาณน้ำเสียนั้นส่วนมากจะเกิดจากประชากรในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว แต่น้ำเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนและพื้นที่รอบๆ นั้นส่วนมากจะเป็นโรงงานและอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ๆ ที่กระจายอยู่ทางตอนเหนือของพื้นที่ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งปริมาณน้ำเสียจากสถานประกอบการนี้ยังมีปริมาณที่ไม่มากนักเท่าไร

ถ้าสังเกตสภาพภูมิประเทศของเมืองแม่ฮ่องสอนแล้วพื้นที่ที่อยู่สูงที่สุดจะอยู่บริเวณแยกไฟแดง และพื้นที่รอบนอกจะเป็นพื้นที่ทางการเกษตรและสถาบันราช ซึ่งอยู่ต่ำกว่าทำให้ปัญหาน้ำเสียของเมืองแม่ฮ่องสอนเรียกได้ว่าแทบจะไม่มีเลย ที่เกิดขึ้นก็จะมีแต่เฉพาะบริเวณหนองจางค์ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในท้อง

ดินและนักท่องเที่ยวยที่เดินทางเข้ามา ซึ่งการเน่าเสียของหนองจอกคำจะเกิดขึ้นทุกปีเนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในหนองและน้ำทิ้งจากชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงได้ไหลลงสู่หนองจอกคำ ทำให้ปริมาณออกซิเจนภายในน้ำไม่เพียงพอทำให้น้ำในหนองเกิดการเน่าเสียขึ้นประกอบกับน้ำที่อยู่ภายในหนองไม่สามารถถ่ายเทหมุนเวียนออกสู่ภายนอกได้

ส่วนน้ำเสียที่ปล่อยลงสู่ตามแหล่งน้ำธรรมชาตินั้นไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อเมืองแม่ฮ่องสอนแต่อย่างใดเนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงทำให้น้ำเสียนั้นได้ไหลลงสู่แหล่งน้ำอย่างรวดเร็ว แต่น้ำเสียที่ถูกปล่อยทิ้งลงสู่แหล่งน้ำนั้นอาจจะก่อให้เกิดผลต่อพื้นที่อื่นๆที่อยู่บริเวณปลายน้ำต่อไป